

momentum⁰²

Side 1

Danskerne forventer, at velfærden forbedres, men virkeligheden ser markant anderledes ud

Momentum 02

Januar 2023

15. årgang / KL

Danskerne forventer, at velfærden forbedres, men virkeligheden ser markant anderledes ud

Af Emilie Kleding

Analyse: Lasse Vej Toft, KL Analyse og Makro

Danskerne forventer bedre velfærd, men forventningerne kan meget vel blive uforløste. For selvom regeringen lover penge til et stigende antal børn og ældre, viser Momentums beregninger, at der vil være færre hænder i den kommunale velfærd i 2030. Derfor skal forventningerne afstemmes, så borgerne ved, hvad de kan regne med fra det offentlige, mener både en seniorøkonom, borgmester med ældre- og børneboom samt KL's formand Martin Damm.

Danmark får i de kommende år flere ældre og små børn – og det koster. Pengene skal derfor følge med, står der i regeringsgrundlaget, men finansieringen af det såkaldte demografiske træk vil ifølge Momentums beregninger betyde, at landets kommuner vil have 2.000 færre medarbejdere i 2030 end i dag. For at opretholde samme antal hænder per bruger som i dag skulle kommunerne i stedet have 24.000 ekstra.

Helt konkret svarer forskellen i fremskrivning til, at der vil mangle omkring 6.000 kommunale medarbejdere på ældreområdet og 4.000 i dagtilbuddene, end hvad der er brug for til at opretholde den med-

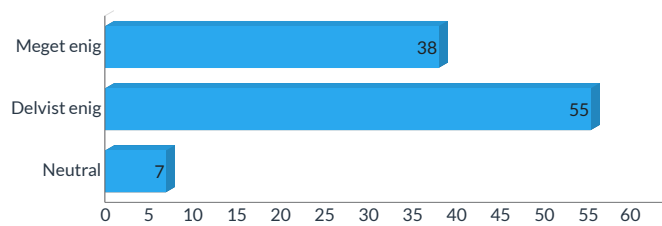
arbejder per bruger-ratio, der er i dag. Og det står i kontrast til det velfærdssamfund, danskerne regner med.

93 procent af landets borgmestre oplever nemlig, at danskernes forventninger til velfærden er blevet markant større de senere år. Det viser en ny undersøgelse foretaget af Kronprins Frederiks Center for Offentlig Ledelse på Aarhus Universitet i samarbejde med KL. Og det er ikke fair over for borgerne, at de ikke ved, at det rent faktisk vil udvikle sig anderledes, mener formand for KL, Martin Damm.

”Regeringen er nødt til at forklare borgerne, at det demografiske træk ikke giver flere hænder i daginstitutioner eller på plejecentrene. At det tværtimod i praksis vil betyde grundlæggende ændringer – og forringelser – i den velfærd, de kender i dag. For der skal være balance mellem, hvad Christiansborg lover borgerne, og hvad vi i kommunerne kan tilbyde, og det kræver en meget tydelig forventningsafstemning,” siger Martin Damm og understreger:

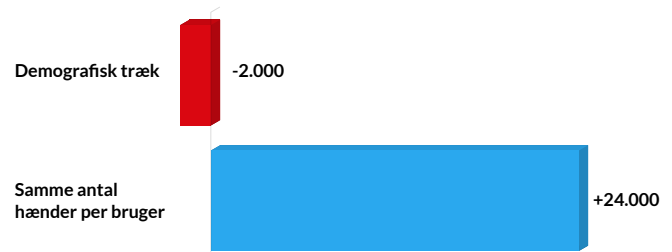
”Dén forventningsafstemning skal regeringen, som den, der sætter den overordnede økonomiske politik, gå forrest i. Det er ikke kommunerne og den enkelte medarbejder, der i mødet med borgerne skal stå alene med dén opgave.”

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Borgernes forventninger til velfærden er blevet markant større de senere år

Note: Der er ingen borgmestre, der har svaret meget eller delvist uenig
 Kilde: Borgmestrenes syn på samspillet mellem politikere og forvaltning i danske kommuner. Datarapport udarbejdet af Kronprins Frederiks Center for Offentlig Ledelse, Aarhus Universitet i samarbejde med KL

Scenarier for beskæftigelsesudviklingen i kommunerne frem mod 2030 ved hhv. demografisk træk eller samme antal medarbejdere per brugere

Kilde: Momentum. Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistik

En rapport fra Kraka og Deloitte viser, at det offentlige forbrug per borger har været stort set uændret siden 2010, mens privatforbruget er steget kraftigt. Det er derfor ifølge seniorøkonom hos Kraka, Niels Storm Knigge, helt naturligt, at danskerne – efter en lang periode med stigende velstand – har højere forventninger til, at velfærdsservicen bliver bedre.

”Men det offentlige forbrug kan simpelthen ikke følge med,” understreger seniorøkonomen.

”Regeringen er nødt til at forklare borgerne, at det demografiske træk ikke giver flere hænder i daginstitutioner eller på plejecentrene. At det tværtimod i praksis vil betyde grundlæggende ændringer – og forringelser – i den velfærd, de kender i dag. For der skal være balance mellem, hvad Christiansborg lover borgerne, og hvad vi i kommunerne kan tilbyde, og det kræver en meget tydelig forventningsafstemning”

Martin Damm,
formand for KL

Demografisk træk kræver effektivisering og prioritering

Ifølge formand for KL Martin Damm er der alvorlige prioriteringsdiskussioner om velfærden på vej, for kommunerne kan simpelthen ikke ”smøre det, vi gør i dag, tyndere ud”.

”Vi arbejder hver dag på at gøre tingene nemmere og smartere, men vi kan ikke effektivisere os til alle de manglende hænder, og den personlige kontakt er jo en væsentlig del af det, borgerne forventer af velfærden. Men der vil ikke være penge og hænder nok, og vi bliver nødt til at tage stilling til, hvor vi så ikke længere skal bruge penge,” siger Martin Damm.

Den udlægning er ”fuldstændig korrekt”, mener Niels Storm Knigge, som i årevis har beskæftiget sig med finanspolitik og herunder demografisk træk.

”Med demografisk træk er der et indbygget krav til kommunerne om effektivisering og prioritering – bare for at opretholde det serviceniveau, vi har i dag,” fortæller Niels Storm Knigge og tilføjer:

”Sådan har det været siden cirka 2010. Og det er ikke fordi, der er noget forkert i det, for det kan være et politisk valg. Men vi har brug for en fortsat diskussion af, hvad man kan forvente af serviceniveauet, når væksten svarer til det demografiske træk.”

Han medgiver, at det virker kontraintuitivt, men forklarer, at det skyldes måden, man udregner finansieringen, hvor man øger udgifterne med et gennemsnit af pris- og lønudviklingen. Men lønningerne stiger dog typisk mere end priserne, og dermed giver en finansiering af det demografiske træk ikke penge nok til at lønne, at antallet af medarbejdere kan stige i takt med antallet af brugere.

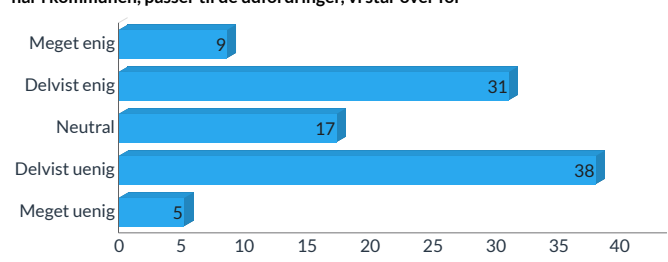
Trods indførsel af finansiering af det demografiske træk vil der altså fortsat blive færre medarbejdere per bruger i årene fremefter, og ser man på det lange perspektiv, vil der i 2030 ende med at være 10 procent færre medarbejdere per bruger i kommunerne, end da kommunalreformen trådte i kraft i 2007.

Scenarier for beskæftigelsesudviklingen på enkeltsektorer i kommunerne frem mod 2030 ved hhv. demografisk træk eller samme antal medarbejdere per brugere

	Demografisk træk	Samme antal hænder pr. bruger
Folkeskolen mv.	-7.000	-1.400
Dagtilbud	2.200	6.400
Tilbud til børn og unge med særlige behov	-600	200
Tilbud til ældre	9.000	15.200
Tilbud til voksne med særlige behov	-2.500	-100
Sundhedsområdet	1.100	1.900
Øvrige områder	-4.100	2.200
Kommunalt ansatte i alt	-2.000	24.000

Kilde: Momentum. Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistik

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Jeg mener, at de velfærdsløsninger, vi har i kommunen, passer til de udfordringer, vi står over for

Kilde: Borgmestrenes syn på samspillet mellem politikere og forvaltning i danske kommuner. Datarapport udarbejdet af Kronprins Frederiks Center for Offentlig Ledelse, Aarhus Universitet i samarbejde med KL

Skanderborgs borgmester: "Jeg er da vildt bekymret"

I Skanderborg Kommune er borgmester Frands Fischer en af de 93 procent af borgmestrene, som oplever "skyhøje" forventninger til velfærden.

Frem mod 2030 øges antallet 80+årige på landsplan fra cirka 291.000 i dag til omkring 426.000, viser en fremskrivning fra Danmarks Statistik, mens antallet af 0-5-årige vil stige fra omkring 374.000 til 420.000 i samme periode, og i Skanderborg Kommune oplever man begge dele.

"Så Momentums tal om færre hænder kan komme til at slå gnister, og jeg er da vildt bekymret for, hvad vi skal kunne levere for de penge, der bliver givet i de kommende år," siger Frands Fischer.

Rundspørgen blandt borgmestrene viser, at 43 procent af landets borgmestre er uenige i, at de velfærdsløsninger, de har i kommunen, passer til de udfordringer, de står overfor. Det genkender borgmesteren også.

"Med demografisk træk er der et indbygget krav til kommunerne om effektivisering og prioritering – bare for at opretholde det serviceniveau, vi har i dag"

Niels Storm Knigge, seniorøkonom hos Kraka

Skanderborg Kommune skal i 2030 have ansat 175 flere SOSU-assistenten og 215 flere pædagogiske medarbejdere end det, de har i dag. Og udover bekymringer om, hvor de skal finde pengene, frygter Frands Fischer også, om det overhovedet er muligt at skaffe personalet med de rekrutteringsudfordringer, der hersker lige nu. Det kan der være god grund til. En tidligere Momentum-analyse har vist, at der vil mangle op til 16.000 social- og sundhedsmedarbejdere i 2030, hvis ikke vi får uddannet flere.

"Og når man i Folketinget så er rigtig gode til at tale velfærden op, så den almindelige borger øger sine forventninger – så går det jo rigtig galt," bemærker Frands Fischer og tilføjer:

"Det er vildt frustrerende i kommunerne."

Nogle helt grundlæggende spørgsmål om vores nære kernevelfærd er derfor nødt til at blive italesat, mener han – såsom hvordan vi egentlig skal passe på vores ældre, hvad er den bedste måde at strukturere vores dagtilbud på, og hvilken rolle skal civilsamfundet spille? Altså "nogle ret kradsbørstige spørgsmål", som ikke kun handler om, hvad der skal spares væk, men også hvilket mindset vi skal have. Og det er noget af det allervanskeligste at tage fat på, forudser Frands Fischer.

Men der er brug for, at Christiansborg får taget hul på snakken, pointerer borgmesteren i Skanderborg.

"Vi i kommunerne skal nok tage vores del af ansvaret, men der er brug for nogle tydelige udmeldinger fra Folketingets partier og de ansvarlige ministre. Ellers bliver kommunerne sådan set efterladt på perronen."

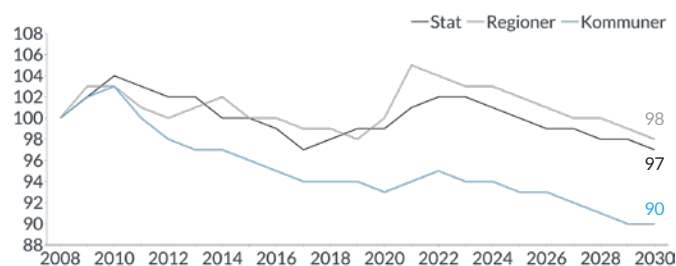
Forventningsafstemning nødvendig

I oppositionen ser SF's finansordfører, Lisbeth Bech-Nielsen, da også med stor alvor på det demografiske træks konsekvenser.

"Vi mener ikke, at det demografiske træk er nok. For det følger simpelthen ikke med resten af samfundsudviklingen, hvor vi som dan-

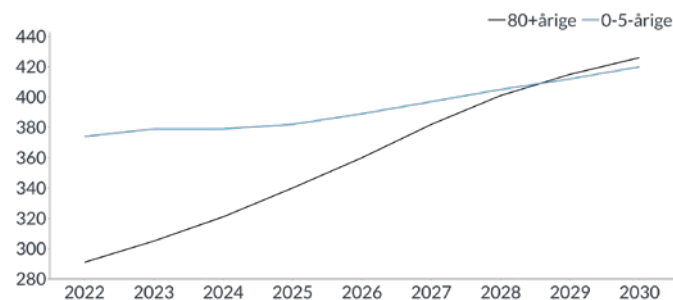
Sektorfordelt udvikling i antal hænder per bruger 2008-2022 og scenarie frem mod 2030 ved demografisk træk (%)

Indeks (1980 = 100)

Kilde: Momentum. Egne beregninger på baggrund af Finansministeriet og Danmarks Statistik

Forventet udvikling i antallet 80+årige og 0-5-årige, 2022-2030 (1.000)

Kilde: Momentum. Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistik

skere bliver mere velstående. Og det betyder jo, at den offentlige sektor hvert eneste år sækker bagud og vil komme til at se mere og mere sølle, gammeldags og utidssvarende ud i forhold til resten af samfundet. Det, mener vi, er en trussel for vores velfærdssamfund,” siger hun og pointerer, at allerede nu bevæger folk sig mod private tilbud, hvilket har konsekvenser for sammenhængskraften i velfærdssamfundet og opdeler befolkningen i et A- og B-hold.

SF vil derfor gerne indføre et alternativ til det demografiske træk, fortæller Lisbeth Bech-Nielsen:

”Vi vil i stedet have det, vi kalder for velstandstrækket. Hvor vi – i takt med, at vi bliver rigere i resten af samfundet – investerer tilsvarende i vores velfærdssamfund.”

I et skriftligt svar til Momentum skriver finansminister Nicolai Wammen (S), at pengene vil følge med, når der kommer flere børn og ældre. Han svarer dog ikke på, at Momentums beregninger viser det modsatte, men skriver, at der skal kigges på, hvordan pengene skal bruges bedre i den offentlige sektor.

”Regeringen vil lade pengene følge med i takt med, at der heldigvis kommer flere børn og ældre. Derudover vil vi se på, hvordan vi har indrettet den offentlige sektor og tage initiativ til en ambitiøs frisættelse af den offentlige sektor, så medarbejdernes tid i mindre grad skal gå til dokumentation og i højere grad til den borgernære velfærd. Samtidig vil vi også kigge på, hvordan vi bruger pengene bedre i den

offentlige sektor. Eksempelvis er udgifterne til administration stigende, og der er store forskelle på, hvor mange penge de enkelte kommuner bruger på administration,” skriver finansministeren.

I regeringsgrundlaget lægger man da også op til, at kommuner og regioner frem mod 2030 skal spare 3 milliarder kroner på administration. Den præmis køber formand for KL, Martin Damm dog langt fra, da en stor del af de administrative opgaver i kommunerne er borgernære opgaver såsom medarbejdere i borgerservice og på jobcentrene, medarbejdere på det specialiserede socialområde, i pladsanvisningen og i byggesagsbehandlingen.

”Der er altså ikke tale om medarbejdere, der bare sidder og venter på, at en administrativ opgave kommer dumpende. Så besparelsen på 3 milliarder kroner vil skære dybt ind i velfærden, siger Martin Damm.

Han minder samtidig finansministeren om, at man fra kommunernes side mange gange har bedt om at få frigjort nogle ressourcer ved at gøre regler og bureaukrati enklere, men at det aldrig er sket.

”Vi går meget gerne i dialog med regeringen om, hvordan vi skal indrette vores offentlige sektor til de demografiske udfordringer, vores velfærdssamfund står overfor. Men det er ikke klaret med at opfinde luftige sparekrav på administration. Regeringen er nødt til at være ærlig om, hvorvidt det her i virkeligheden betyder, at vi skal ud og spare på børnehaver og ældrepleje. Den forventningsafstemning har borgerne krav på.”

Momentum 02
Januar 2023
15. årgang
© KL

Ansvarshavende redaktør: Ida Thuesen Nielsen
Redaktør: Jens Baes-Jørgensen
Design: e-Types
layout: Kommuneforlaget

Gratis elektronisk
abonnement
kan tegnes på
kl.dk/momentum

Momentum
Weidekampsgade 10
2300 København S
momentum@kl.dk